

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Мокляка Володимира Миколайовича
на дисертацію **Шульги Юлії Сергіївни**

**«Виховна робота з учнівською молоддю в релігійних організаціях
Польщі та України»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми дисертаційної роботи. У дисертації порушено важливу й актуальну для сучасного суспільства проблему виховної роботи з учнівською молоддю в діяльності релігійних організацій. З огляду на глибокі суспільні трансформації, інтенсифікацію глобалізаційних впливів і динамічні зміни ціннісних орієнтирів особливої ваги набуває питання формування в молодого покоління національної ідентичності та духовно-моральних цінностей. Авторка дисертації слушно наголошує, що релігійні організації, як один із ключових соціальних інститутів, відіграють істотну роль у становленні світоглядних позицій та громадянських цінностей молоді, спираючись на багатовікові традиції духовного виховання.

Предмет дослідження є особливо значущим у контексті України та Польщі – двох країн, пов'язаних спільними історичними витоками, культурною близькістю та подібними суспільними викликами. Дисертантка обґрунтовано звертається до польського досвіду, що вирізняється розробленими формами й методами духовно-морального виховання та активною участю релігійних інституцій у системі позашкільної освіти. Для українського контексту такі напрацювання є особливо цінними, адже в умовах воєнних загроз, кризових процесів і потреби суспільної консолідації посилюється виховна та підтримувальна роль церков і релігійних громад.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою комплексної наукової теми «Теоретичні та методичні засади інноваційного розвитку освіти у національному, європейському та глобальному контекстах» (реєстраційний номер 0121U107883) кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Тему дисертаційної праці затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 1 від 01.09.2025 року).

3. Наукова новизна та практична значущість одержаних результатів. Дисертаційне дослідження Ю.С. Шульги, на наш погляд, відзначається беззаперечною науковою новизною і практичною значущістю. Зокрема, авторкою у вітчизняній педагогічній науці цілісно з'ясовано теоретичні та організаційно-педагогічні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України; висвітлено сутність феномену виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України як предмета науково-педагогічних досліджень; окреслено концептуальні та історичні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України; охарактеризовано нормативні та організаційні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України; обґрунтовано змістово-методичні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України; визначено можливості використання позитивного польського досвіду виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних та освітніх організаціях України й розроблено відповідні рекомендації, які можуть бути імплементовані на державному, локальному та інституційному рівнях.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що обґрунтовані авторкою теоретичні та організаційно-педагогічні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України можуть бути використані у процесі формування державної освітньої політики в означеному аспекті, розроблення методичного забезпечення процесу виховної роботи з учнівською молодді, викладання лекційних та практичних занять для здобувачів освіти першого, другого та третього рівнів вищої освіти педагогічних закладів вищої освіти. Матеріали дослідження, а також джерельна база будуть корисними в подальших наукових пошуках у відповідних галузях наукового знання, освітньому процесі закладів освіти тощо.

4. Повнота викладу матеріалу дисертації в публікаціях. Основні теоретичні положення і результати дослідження Ю. С. Шульги відображено в 16 працях, із них 15 одноосібних, серед яких 1 розділ колективної монографії, 4 публікації у фахових виданнях України, 1 публікація в закордонному виданні, 10 публікацій апробаційного характеру.

Спрямованість наукових конференцій, під час яких відбулася апробація дисертаційного дослідження, характер статей здобувачки, у яких відображено основні наукові результати дослідження, повною мірою розкривають дослідницьку проблему. Таким чином, можемо стверджувати, що матеріали дослідження пройшли належну апробацію.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень. Ознайомлення з текстом дисертації Ю. С. Шульги дає підстави констатувати наявність логічної побудови й послідовності у висвітленні ходу дослідження та його результатів. Дисертація має логічну структуру, авторка переконливо визначає об'єкт дослідження (виховна робота з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України) і його предмет – теоретичні та організаційно-педагогічні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України. У вступі визначено низку завдань, що дають можливість з'ясувати теоретичні та організаційно-педагогічні засади виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України.

На наш погляд, доцільним є використання широкої джерельної бази, яку становлять офіційні документи державних та місцевих органів влади Польщі та України; інформаційно-аналітичні матеріали, представлені на сайтах релігійних організацій Польщі та України; наукові розвідки українських та іноземних учених щодо широкого кола аспектів досліджуваної проблеми; міжнародні та національні глосарії термінів, що характеризують сутність виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України як культурно-освітнього феномену; матеріали українських та іноземних науково-педагогічних періодичних видань; матеріали й тези наукових конференцій із проблем виховання

особистості, що проводилися українськими та іноземними науковими установами, освітніми та релігійними організаціями.

У межах висвітлення концептуальних засад виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України авторкою цілком слушно обрано її теоретико-методологічним підґрунтям філософію релігії. Погоджуємося з твердженням авторки, що «інтеграція ідей раціоналістичної, досвідної та волюнтаристської епістемології релігії сприяє формуванню ціннісно-світоглядної основи виховання, де істина постає не як суто теоретичне знання, а як життєва практика любові, служіння, співчуття та духовного вдосконалення» (с. 90).

До суттєвих теоретичних здобутків дослідження, які стали свідченням значної аналітичної роботи дисертантки, слід віднести:

- обґрунтування концептуальних засад виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України;
- порівняльний аналіз історичних засад виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України;
- характеристика організаційно-педагогічних засад виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України;
- визначення можливостей використання позитивного польського досвіду виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях України.

Здобувачкою детально розглянуто нормативно-правові акти, що регламентують виховну діяльність релігійних організацій досліджуваних країн як на глобальному, так і на європейському та національному рівнях. Не менш докладно авторкою розглянуто і структуру релігійних організацій України та Польщі з урахуванням їх приналежності до певної конфесії, а також релігійних громадських організацій, чия діяльність передбачає виховну роботу з молоддю.

Детальна і змістовна інтерпретація теоретичних положень, оптимальне розв'язання поставлених завдань дозволили Ю. С. Шульзі зробити власний внесок у розвиток порівняльно-педагогічної науки.

Особливо цінними для педагогічної практики є сформульовані авторкою рекомендації щодо можливостей використання позитивного польського досвіду виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях України на державному, локальному та інституційному рівнях, візуалізовані у вигляді структурної моделі імплементації позитивного польського досвіду в Україні в межах нормативно-правового, організаційного, змістово-методичного, професійно-педагогічного та інформаційно-просвітницького напрямів. Отримані авторкою результати впроваджено в освітній процес Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені І. А. Зязюна НАПН України (довідка № 01-08/321 від 08.10.2025 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 56-к від 27.10.2025 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 2093 від 23.09.2025 р.).

6. Оцінка змісту та оформлення дисертації. Дисертаційна робота відповідає чинним вимогам щодо змісту та оформлення, відзначається зрозумілим та доступним для сприйняття стилем викладу наукових положень, матеріалів та висновків. Ознайомлення з текстом дисертації Ю. С. Шульги дає підстави стверджувати, що представлена наукова робота є цілісною, самостійною, завершеною працею, що пройшла належну апробацію та відповідає чинним вимогам.

7. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію, відзначаючи її своєчасність і доцільність, варто висловити й певні побажання та зауваження, які мають, безумовно, полемічний характер:

1. Схвально оцінюючи здійснений авторкою огляд наукових праць українських учених із досліджуваної проблеми, зазначимо, що для повноти розуміння актуального стану її розв'язання дисертантці варто було б звернутися і до іноземного наукового дискурсу, зокрема польського.

2. На нашу думку, дослідження б виграло, якби авторка у процесі розгляду генези виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних

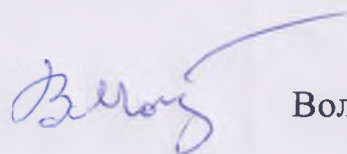
організаціях Польщі та України виокремила етапи розвитку досліджуваного явища.

3. У межах розкриття змістово-методичних засад виховної роботи з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України авторці слід було би окреслити критерії, за якими оцінюється ефективність форм та методів виховної роботи, та обґрунтувати методики їх вимірювання.

4. В основному тексті дисертації розміщено велику таблицю (табл. 2.7), яка займає понад дві сторінки, яку варто було б перенести в додатки.

8. Загальний висновок. Ураховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертаційної роботи, обґрунтованість, достовірність, теоретичну та практичну значущість отриманих результатів, вважаємо, що дисертація Ю. С. Шульги на тему «Виховна робота з учнівською молоддю в релігійних організаціях Польщі та України» має характер самостійного завершеного дослідження і відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її авторка Шульга Юлія Сергіївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри
загальної педагогіки та андрагогіки
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка



Володимир МОКЛЯК

